

Ireneusz KRAŚ

**[rec.] Marzena Sobol, *Polityka pieniężna
Narodowego Banku Polskiego w drodze do euro*,
CeDeWu Wydawnictwa Fachowe, Warszawa 2008,
ss. 260**

Polska w 1989 roku weszła na drogę przemian gospodarczo-politycznych. Rozpoczęto proces transformacji gospodarki centralnie planowanej w gospodarkę wolnorynkową. Działania związane z transformacją obejmowały wszystkie dziedziny życia gospodarczego i politycznego. Rozpoczęto zmiany w dziedzinie polityki fiskalnej i polityki monetarnej (pieniężnej). W realiach nowej gospodarki wolnorynkowej powstał, funkcjonujący na zasadach niezależności, bank centralny – Narodowy Bank Polski. Został on przekształcony z instytucji uzależnionej od polityki rządu w strukturę charakteryzującą się wysokim stopniem niezależności. Niewątpliwie instytucja ta przez uzyskanie niezależności wzmocniła demokratyczny charakter państwa. Stała się drugim ważnym ośrodkiem gospodarczym mającym wpływ na politykę makroekonomiczną państwa.

Ogrom reform przeprowadzonych w ramach bankowości centralnej przyczynił się do tego, że w maju 2004 roku Polska stała się pełnoprawnym członkiem Unii Europejskiej. Kolejnym etapem zacieśniającym współpracę gospodarczą i polityczną na kontynencie europejskim jest powstanie Unii Gospodarczej i Walutowej. Przed Polską zatem kolejny etap działań dostosowawczych. Działania te związane są, z jednej strony, z koniecznością wypełnienia kryteriów konwergencji nominalnej (stabilność cen, poziom długotrwałej stopy procentowej, stabilizacja kursu walutowego), na które duży wpływ ma polityka pieniężna Narodowego Banku Polskiego, a z drugiej, dotyczą utraty niezależności tejże polityki.

Obecnie w Polsce toczy się dyskusja, związana z tym, czy zasadnym jest utrata polityki pieniężnej Narodowego Banku Polskiego na rzecz Europejskiego Banku Centralnego. Prowadzący dyskusję nie zawsze dysponują odpowiednim poziomem wiedzy. Biorąc udział w tej polemice, należy mieć w posiadaniu od-

powiednie argumenty. Z powodzeniem można je zdobyć, zapoznając się z monografią *Polityka pieniężna Narodowego Banku Polskiego w drodze do euro* autorstwa Marzeny Sobol, która porusza niewątpliwie bardzo istotny temat z punktu widzenia naszej gospodarki, jakim jest polityka pieniężna banku centralnego w aspekcie przystąpienia do strefy euro.

Praca Marzeny Sobol *Polityka pieniężna Narodowego Banku Polskiego w drodze do euro* liczy 260 stron, z czego 33 strony stanowią spis treści, załączniki, przypisy i bibliografię. Publikacja składa się z wprowadzenia, trzech rozdziałów, podsumowania, załączników i bibliografii. Rozdziały autorka pracy podzieliła na podrozdziały, w ramach których wyszczególnione są punkty. Każdy rozdział jest zakończony przypisami. Taki układ pracy daje przejrzystość i świadczy o próbie głębokiej analizy problemu badawczego. Konstrukcja opracowania wykazuje logiczność, spójność i została podporządkowana celowi pracy.

Autorka rozpoczyna swoje rozważania od krótkiego wprowadzenia, w którym przedstawia tematykę pracy, dokonując jednocześnie prezentacji podstawowego celu badawczego. W zwięzłym wprowadzeniu podkreśla już, że polityka pieniężna to kluczowa metoda polityki gospodarczej państwa (s. 8).

Pierwszy rozdział przedstawia teoretyczne podstawy polityki pieniężnej. Początek rozdziału opisuje politykę pieniężną jako element ogólnej polityki gospodarczej kraju. Dalsza część pracy przedstawia problem polityki pieniężnej w ujęciu przedstawicieli głównych nurtów ekonomii. W szczególności omówiono poglądy reprezentowane przez keynesistów i monetarystów. Cele polityki pieniężnej to tematyka kolejnego fragmentu pracy. Instrumenty polityki pieniężnej, czyli rezerwa obowiązkowa, operacje otwartego rynku i operacje refinansowe (s. 48) są przedmiotem rozważań dalszej części dzieła. Problematyka polityki pieniężnej w systemie kursów stałych, zmiennych stanowi zakończenie rozważań autorki w pierwszym rozdziale zatytułowanym *Teoretyczne podstawy polityki pieniężnej*.

Rozdział drugi, *Ewolucja polityki pieniężnej Narodowego Banku Polskiego w okresie transformacji i jej efekty*, autorka rozpoczyna od opisu roli i znaczenia Narodowego Banku Polskiego w gospodarce. Prezentację zagadnień zaczyna od przedstawienia funkcji Narodowego Banku Polskiego w gospodarce wolnorynkowej. Kolejna część rozważań związana jest z problemem kształtowania się niezależności NBP. Autorka prezentuje generalne wymiary niezależności do których zalicza niezależność instytucjonalną, funkcjonalną, personalną i finansową. Ważną częścią tego rozdziału jest dyskusja związana z niezależnością banku centralnego. Szczególnie ważnym argumentem o charakterze ustrojowo-prawnym przeciwko autonomii banku centralnego wg Marzeny Sobol jest to, że nie może on być instytucją obcą w demokratycznym systemie. Autorka podkreśla, że zwolennicy tego poglądu twierdzą, iż nie może istnieć organ władzy o nadzwyczaj dużych kompetencjach i niepoddający się demokratycznej legitymizacji. Autonomia ta jest zatem sprzeczna z podstawowymi zasadami państwa demokratycz-

nego (s. 91). Dla pełnego obrazu i sprawiedliwej dyskusji M. Sobol przytacza argumenty przemawiające za niezależnością banku centralnego. Dotyczą one tego, że niezależny bank centralny jest bardziej odporny na naciski polityczne. Argumenty natury organizacyjnej wskazują natomiast, że w przypadku niezależnego banku centralnego proces decyzyjny jest znacznie skrócony, co ma istotne znaczenie dla skuteczności polityki pieniężnej. Kwestie dotyczące niezależności autorka przenosi na polski grunt, dokonując analizy kształtowania się niezależności Narodowego Banku Polskiego w latach 1990–2005.

W rozważaniach związanych z polityką pieniężną zostaje zaprezentowana sytuacja gospodarcza Polski w latach 1990–2005, jako uwarunkowanie polityki pieniężnej. M. Sobol rozpoczyna prezentację tej sytuacji od programu stabilizacyjnego stworzonego przez Leszka Balcerowicza. W dalszej części drugiego rozdziału autorka w sposób szczegółowy przedstawia instrumenty polityki pieniężnej Narodowego Banku Polskiego. W końcowym fragmencie autorka dokonuje oceny skuteczności polityki pieniężnej Narodowego Banku Polskiego z podziałem na dwa okresy: pierwszy obejmuje lata 1990–1997, a drugi 1998–2005.

Rozdział trzeci autorka zatytułowała *Proces dostosowania polityki pieniężnej Narodowego Banku Polskiego do standardów obowiązujących w Europejskim Systemie Banków Centralnych*. Początek rozdziału poświęcony jest integracji monetarnej jako formie integracji gospodarczej. Marzena Sobol definiuje pojęcie regionalnej integracji gospodarczej (s. 173). Krótko charakteryzuje poszczególne stadia integracji gospodarczej. W dalszej części przedstawia historię powstania Unii Gospodarczej i Walutowej, ugrupowania, które jest aktualnie największym sukcesem integracyjnym w Europie. Stwierdza, że korzeni obecnie funkcjonującej Unii Gospodarczej i Walutowej należy szukać po II wojnie światowej, w dynamicznie rozwijającym się ruchu federalistycznym w krajach zachodnioeuropejskich. Z tej części pracy dowiadujemy się, jak wygląda struktura organizacyjna, cele i strategia działania Europejskiego Systemu Banków Centralnych, działającego w ramach strefy euro. W dalszym fragmencie monografii autorka porusza temat niezależności i przedstawia instrumenty polityki pieniężnej ESBC. W tym rozdziale szczególną uwagę zwróciła na ocenę dotychczasowych osiągnięć Polski w zakresie integracji monetarnej z krajami Unii Europejskiej. Oceny tej dokonuje pod kątem dostosowania ustawodawstwa regulującego funkcjonowanie Narodowego Banku Polskiego do wymogów obowiązujących w Europejskim Systemie Banków Centralnych. M. Sobol podkreśla, że do dużej zgodności ustawowej między funkcjonowaniem NBP a standardami obowiązującymi w ESBC przyczyniło się wejście w życie Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r. oraz Ustawy o NBP z 29 sierpnia 1997 r.

W rozważaniach na temat prawnej integracji NBP z ESBC w perspektywie przystąpienia Polski do UGiW należy, w ocenie autorki, dokonać zmian dotyczących kształtowania i realizacji polityki pieniężnej, emisji banknotów, instrumentów polityki pieniężnej oraz zarządzania rezerwami dewizowymi. Zagad-

nienia związane z dostosowaniem ram operacyjnych polityki monetarnej NBP do wymogów obowiązujących w ESBC stanowią przedmiot dalszych analiz autorki.

Interesującą częścią trzeciego rozdziału jest ocena realizacji polityki pieniężnej NBP i monetarnych kryteriów konwergencji. Rozważania dotyczące monetarnych kryteriów konwergencji odnoszą się do kryterium stabilności cen, kryterium długoterminowej stopy procentowej i kryterium kursu walutowego. Analizy dotyczące kryteriów autorka kończy stwierdzeniem, że warunkiem realizacji kryteriów monetarnych z Maastricht jest kontynuowanie antyinflacyjnej polityki pieniężnej oraz polityki płynnego kursu walutowego. Realizacja tych założeń wymaga utrzymania pełnej niezależności banku centralnego. Konieczne jest również zwiększenie dyscypliny finansów publicznych (s. 211).

Ważną, a zarazem interesującą częścią monografii Marzeny Sobol jest problematyka związana z polityką pieniężną i kursową Polski w warunkach przystąpienia do mechanizmu stabilizowania kursów walutowych ERM II. W rozważaniach związanych z ERM II autorka odwołuje się do wypowiedzi ekonomistów – K. Lutkowskiego i E. Pietrzaka. Z wypowiedzi E. Pietrzaka przytoczonej w pracy dowiadujemy się, że bardzo cenne dla Polski może być doświadczenie Finlandii z lat 1995–1996. Kraj ten nie przystąpił do mechanizmu ERM II zaraz po uzyskaniu członkostwa w UE, gdyż władze monetarne zdawały sobie sprawę ze znacznego przewartościowania kursu marki fińskiej.

Końcowa część trzeciego, a zarazem ostatniego rozdziału pracy porusza kwestie związane z szansami i zagrożeniami wynikającymi dla polskiej gospodarki z integracji monetarnej. Rozważania związane z konsekwencjami wynikającymi z integracji gospodarczej autorka kończy stwierdzeniem, że z decyzją wstąpienia do UGW należy się wstrzymać. Zbyt ni pośpiech może sprawić, że wzrosną koszty związane z przystąpieniem.

Praca zakończona jest podsumowaniem, w którym autorka zwraca uwagę, że wejście w życie nowej Konstytucji RP oraz nowej Ustawy o NBP z 1997 r. miało ogromne znaczenie, co do radykalnej zmiany polityki pieniężnej, oraz zwiększyło niezależność banku centralnego. Ważną rolę odegrała tutaj Rada Polityki Pieniężnej, która w 1998 r. zdecydowała o przejściu na strategię bezpośredniego celu inflacyjnego. Strategia ta została wprowadzona ponieważ był to element dostosowania polityki NBP z punktu widzenia integracji Polski z Unią Europejską i w przyszłości z Unią Gospodarczą i Walutową (s. 248). W końcowej części podsumowania autorka zwraca uwagę na problematykę niezależności NBP i realizacji kryteriów z Maastricht.

Główny cel, jakim była analiza polityki pieniężnej Narodowego Banku Polskiego w drodze do euro, został przez autorkę zrealizowany. Ramy czasowe pracy mieszczą się w przedziale lat 1990–2005. Zamknięcie analizy w 2005 r. jest zrozumiałe, jednak z perspektywy daty publikacji pracy (2008 r.) monografia traci walor świeżości. Należy również zwrócić uwagę na to, że przeanalizowany

został proces dynamiczny i jednocześnie niezakończony, co powoduje, że niektóre informacje zawarte w książce dezaktualizują się.

Rozdział pierwszy dotyczy czysto teoretycznych rozważań, które mają odzwierciedlenie w wielu pracach napisanych na ten temat. W rozdziale tym zostały zaprezentowane w sposób fundamentalny zasady polityki pieniężnej co pozwala na lepsze zrozumienie dalszych rozważań autorki. Na uwagę zasługuje rozdział drugi i trzeci. Dotyczą one polityki pieniężnej Narodowego Banku Polskiego w kontekście wstąpienia do Unii Gospodarczej i Walutowej. Autorka dokonała właściwego podziału czasowego na dwa okresy prowadzenia polityki pieniężnej. Pierwszy dotyczy lat 1990–1997, drugi 1998–2005 (s. 156, 161). Treść poszczególnych rozdziałów jest wzbogacona przez wykresy i tabele, co podnosi wartość merytoryczną pracy. Przedstawione tabele i wykresy dotyczą ram czasowych pracy, tj. lat 1990–2005 (s. 121, 145, 207).

Zastosowany przez autorkę podział książki prezentuje koherentne ujęcie problematyki. Czytając jednak poszczególne rozdziały, można mówić o braku krótkich podsumowań w każdym z nich i wprowadzenia do tematyki następnego.

Przypisy użyte w opracowaniu zostały zamieszczone na końcu każdego rozdziału co nie jest błędem, choć tradycyjne stosowanie przypisów na każdej stronie pozwala na bieżąco śledzić, z jakich pozycji korzystano.

W swojej pracy autorka wykorzystwała publikacje autorów polskich i zagranicznych. Wywody przeprowadzone w pracy zostały oparte na 202 pozycjach. Obszerna literatura, jaka została zastosowana, pozwala na stwierdzenie, że Marzena Sobol umiejętnie posługuje się zdobytą wiedzą, jak również warsztatem metodologicznym. Cytowana literatura odzwierciedla najnowszy dorobek piśmienniczy w dziedzinie polityki pieniężnej.

Recenzowana książka to spójna i logiczna analiza naukowa polityki pieniężnej Narodowego Banku Polskiego. Całość książki tworzy dobrze uzasadniony i erudycyjny wywód naukowy. Należy zatem stwierdzić, że pozycja ta stanowi cenny głos dotyczący rozważań związanych z dostosowaniem polityki pieniężnej NBP w obliczu wstąpienia Polski do strefy euro.